

Vergaderjaar 2016–2017

21 501-20

Europese Raad

Nr. 1200

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 27 maart 2017

De vaste commissie voor Europese Zaken heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Buitenlandse Zaken over de brief van 8 maart 2017 inzake de informele bijeenkomst van de Europese Raad op 24 en 25 maart 2017 (Kamerstuk 21 501-20, nr. 1194).

De vragen en opmerkingen zijn op 20 maart 2017 aan de Minister van Buitenlandse Zaken voorgelegd. Bij brief van 21 maart 2017 zijn de vragen beantwoord.

De fungerend voorzitter van de commissie,
Azmani

De adjunct-griffier van de commissie,
Middelkoop

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

<i>Inhoudsopgave</i>	<i>blz.</i>
Algemeen	2
Agenda Europese Raad en discussie toekomst van Europa	2
Relaties EU-Turkije: Algemeen	6
Relaties EU-Turkije: Kliklijnen, bedreigingen en intimidatie	6
Relaties EU-Turkije: Mogelijke marteling in gevangenen in Turkije	6
Relaties EU-Turkije: Samenwerking met Turkije bij de strijd tegen de Islamitische Staat	7
Relaties EU-Turkije: Specifieke vragen	8
Brexit	9
Openheid documenten	9

Algemeen

De leden van de VVD-fractie hebben kennis genomen van de geannoteerde agenda van de bijeenkomst van Europese staatshoofden en regeringsleiders voorafgaand aan de viering ter gelegenheid van het zestigjarig bestaan van het Verdrag van Rome.

De leden van de SP-fractie hebben kennis genomen van de geannoteerde agenda voor de Europese Raad van 25 maart. De leden constateren dat deze agenda zeer summier is, en hebben hierover enkele vragen.

De leden van de CDA-fractie hebben kennis genomen van de geannoteerde agenda.

De leden van de D66-fractie hebben kennis genomen van de geannoteerde agenda.

Agenda Europese Raad en discussie toekomst van Europa

De leden van de VVD-fractie willen het volgende opmerken over de bijeenkomst ter viering van het zestigjarig bestaan van het Verdrag van Rome.

In Europa is er met belangstelling gekeken naar de Nederlandse verkiezingen. Uit verschillende delen van de EU klonk een soort opluchting over de uitkomst van de verkiezingen. Het valt daarbij op dat sommige politici en bestuurders in de EU blijkbaar bang zijn voor verkiezingen. Het risico bestaat dat deze personen na in hun ogen gunstig resultaat denken dat er niets aan de hand is en dat de EU weer kan overgaan tot de orde van de dag. Wat de leden van de VVD-fractie betreft geeft het kabinet tijdens de komende Europese Top aan dat een dergelijke reactie onverstandig is. De EU moet de grote grensoverschrijdende problemen oplossen. Na de zogeheten Turkijedeal moet de EU snel zorgen dat de migratiestroom over de Middellandse Zee onder controle komt. Zo wint de EU het vertrouwen van kiezers. Niet met opluchting en angst maar met daden. Wil het kabinet deze boodschap in Rome uitdragen?

1. Antwoord van het kabinet

Zoals uiteengezet in de kamerbrief ter voorbereiding van de Bratislava top streeft het kabinet naar een EU die levert op de door haar gestelde doelen, in het bijzonder migratie, interne en externe veiligheid en een diepe en eerlijke interne markt. Het kabinet heeft zich er o.a. tijdens de Europese Raad van 9 en 10 maart voor ingezet dat de EU gezamenlijk tot een duurzame

en effectieve aanpak komt om irreguliere migratie beheersbaar te maken, te voorkomen dat mensen de levensgevaarlijke reis naar Europa wagen en mensensmokkel hard aan te pakken (zie Kamerstuk 21 501-20, nr. 1193). Voor zover migratie aan de orde komt zal het langs deze lijnen interveniëren. Als bekend draagt het kabinet ook de lijn uit dat de EU ook daadwerkelijk uitvoert hetgeen in Europees kader besloten is. Als bekend draagt het kabinet ook de lijn uit dat de EU ook daadwerkelijk uitvoert hetgeen in Europees kader besloten is.

De leden van de SP-fractie lezen in de geannoteerde agenda dat het kabinet er belang aan hecht dat in de verklaring «een aantal kernelementen van de samenwerking in EU verband benadrukt wordt, zoals de waarden van de EU – inclusief rechtsstaat – en het belang van goed functionerende instellingen en sterke lidstaten». De leden vragen het kabinet om zo concreet mogelijk te maken wat er volgens de bewindslieden verstaan moet worden onder «de waarden van de EU», en wie in de eerste plaats de hoeder van deze waarden is. In het bijzonder zijn de leden geïnteresseerd in de opinie van het kabinet als het gaat om het waarborgen van de rechtsstaat, die in veel lidstaten, waaronder Polen en Hongarije, onder druk staat. Kan het kabinet nader toelichten in hoeverre er wel en niet sprake is van «goed functionerende instellingen» en «sterke lidstaten» in de huidige EU, en welke verbeterpunten het kabinet in dit kader nastreeft?

2. Antwoord van het kabinet

De waarden waarop de EU berust zijn vastgelegd in artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie («Verdrag»), waarbij er een belangrijke rol voor de lidstaten is weggelegd om deze na te leven. In artikel 7 van het Verdrag wordt nader ingegaan op de rol van de instellingen ten aanzien van het naleven de waarden van de EU. Ten aanzien van de waarborgen van de rechtsstaat verwijst het kabinet naar de recente kamerbrieven (zie bijvoorbeeld Kamerstuk 34 648, nr. 2 alsmede antwoord op Kamervragen, Aanhangsel Handelingen II, 2016/17, nr. 1360).

Het kabinet heeft onder meer in de Kamerbrief ter voorbereiding van de top in Bratislava uiteengezet dat het noodzakelijk is dat Europese afspraken effectief en voor iedereen op gelijke wijze worden uitgevoerd. Dit vereist goed functionerende instellingen en sterke lidstaten. De nakoming van afspraken raakt immers direct aan het vertrouwen in elkaar, in elkaars markten en de Europese instellingen (zie Kamerstuk 21 501-20, nr. 1143).

Met verbazing vernamen de leden van de SP-fractie dat Commissievoorzitter Juncker in aanloop naar de top het volgende gezegd heeft: «Half memberships and cherry-picking aren't possible. In Europe you eat what's on the table or you don't sit at the table.»¹ De leden constateren dat het Witboek van Juncker onder meer juist ruimte laat voor een EU van verschillende snelheden, wat niet lijkt te stroken met bovenstaande opmerking. Kan het kabinet aangeven wat Nederland verstaat onder een EU van verschillende snelheden, en daarbij ingaan op de opmerking van Juncker?

3. Antwoord van het kabinet

Het kabinet verwijst in dit kader naar de afspraken als neergelegd in de Europese Verdragen en constateert dat er EU-lidstaten zijn

¹ www.Euractiv.com, 20 maart 2017, *Post-Brexit «member states will fall in love with each other again», insists Juncker*.

die niet aan alle aspecten van de Europese samenwerking deelnemen. Het kabinet beziet de uitspraken van de voorzitter van de Commissie dan ook vanuit dit perspectief.

De leden van de SP-fractie verzoeken het kabinet in het verslag van de Raad in te gaan op de wijze waarop de toekomstscenario's, zoals gepresenteerd in het Witboek van Juncker, zijn besproken, en hoe het krachtenveld eruitzag.

4. Antwoord van het kabinet

Net als de Benelux-landen (zie Kamerstuk 21 501-20, nr. 1193) hebben ook andere lidstaten of groepen van lidstaten hun standpunt ten aanzien van de top in Rome neergelegd. De Commissie heeft dit gedaan met het Witboek. Indien het Witboek tijdens de top in Rome aan de orde komt zal het kabinet daarop in het verslag over de top terugkomen. Zie ook het antwoord op vraag 6.

De leden van de CDA-fractie merken op dat de informele top van 25 maart oorspronkelijk een ceremoniële bijeenkomst zou zijn om 60 jaar verdrag van Rome te markeren. De actualiteit brengt echter met zich mee dat de staatshoofden en regeringsleiders een aantal dringende zaken zullen bespreken.

De leden van de CDA-fractie merken op dat het de bedoeling is om een verklaring te ondertekenen. De tekst van de verklaring zou aan de Kamer worden gestuurd, maar dit was op zondagavond 19 maart nog niet gebeurd. Dit betekent dus dat de regering namens Nederland een verklaring gaat ondertekenen, waarover de Staten-Generaal geen oordeel heeft kunnen vormen. Veel treffender hadden de Europese leiders het democratisch deficit van de Unie niet in beeld kunnen brengen, zo merken de leden van de CDA-fractie op. Kan de regering de concepttekst openbaar maken? En op welke wijze zouden de Staten-Generaal nog enige instemming of niet kunnen geven tot het ondertekenen van deze verklaring?

5. Antwoord van het kabinet

De tekst zal openbaar worden gemaakt tijdens de top. Bijgaand gaat uw Kamer ter vertrouwelijke inzage de versie toe zoals deze op 16 maart jl. vanuit het kabinet van de Voorzitter van de Europese Raad aan de lidstaten is verzonden. Zodra de voorbereidende besprekingen over de verklaring zijn afgerond, zal het kabinet ook de definitieve versie van het document ter vertrouwelijke inzage aan uw Kamer ter beschikking stellen. Sinds de voorbereiding van de top in Bratislava, is uw Kamer overigens uitgebreid bij de voorbereiding van de top in Rome betrokken, o.a. met kabinetsbrieven en in algemene overleggen.

Op 1 maart 2017 presenteerde Commissievoorzitter Juncker zijn witboek over de toekomst van Europa. Hierin stelt hij verschillende toekomstscenario's voor Europa voor. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister-President welk scenario zijn voorkeur heeft.

6. Antwoord van het kabinet

De Commissie stelt met het Witboek de discussie over de toekomst van de Europese Unie te willen aanjagen met het Europees Parlement, de nationale parlementen, decentrale overheden en het maatschappelijk middenveld. De scenario's in het Witboek zijn illustratief en niet uitputtend geformuleerd. Zij sluiten elkaar niet uit en vormen geen afgeronde beleidsvoor-

stellen maar vormen een aanzet tot discussie. Het kabinet verwijst in dit kader onder meer naar zijn beantwoording in het verslag van het schriftelijk overleg ter voorbereiding op de Europese Raad d.d. 9 & 10 maart (d.d. 8 maart 2017).

Zoals geschetst in het Witboek geeft de voorzitter van de Commissie in september zijn visie op de toekomst van de Europese Unie. Nu het Europees Parlement recent al positie innam over de toekomst van de EU, is het van belang dat deze discussie ook in de nationale parlementen gevoerd wordt. In Nederland is de discussie over de toekomst van de EU al geruime tijd van intensieve bespreking in het nationaal parlement en het maatschappelijk middenveld. Het is goed dat deze discussie nu ook breder in andere Lidstaten gevoerd zal worden. Vooral nog voorziet het kabinet geen bijzondere aanvullende activiteiten in dit kader.

Het kabinet blijft zich, net zoals in de afgelopen jaren, inzetten voor een EU die zich richt op hoofdzaken en op zaken die lidstaten beter in gezamenlijkheid kunnen oppakken. Daarnaast onderstreept het kabinet het belang dat de EU de op deze terreinen gemaakte afspraken daadwerkelijk implementeert. Het kabinet herkent elementen van deze inzet in de verschillende scenario's die de Commissie in haar Witboek schetst.

Juncker stelt dat het witboek een beginpunt markeert van een proces, niet het eindpunt. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister-President hoe hij dat proces vorm gaat geven in Nederland en hoe hij de Nederlandse burgers gaat betrekken bij dit proces. Er wordt gesproken over de toekomst van Europa waarbij belangrijke keuzes moeten worden gemaakt. De leden van de CDA-fractie stellen dat de EU haar prioriteit moet leggen bij veiligheid en economische samenwerking. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister-President welke prioriteiten hij voornemens is naar voren te brengen tijdens deze informele Top.

7. Antwoord van het kabinet

Het kabinet verwijst naar zijn antwoord onder 6 ten aanzien van het proces in Nederland. Ten aanzien van de prioriteiten die Nederland zal uitdragen wordt verwezen naar de eerdere inbreng die ook in Benelux-kader tot stand is gekomen en als zodanig is uitgedragen (zie Kamerstuk 21 501-20, nr. 1193).

De leden van de D66-fractie willen graag benadrukken dat eenheid cruciaal is voor geslaagde Europese samenwerking. Deze leden zijn van mening dat in uiterste gevallen er een kopgroep gevormd zou kunnen worden om niet gegijzeld te worden door lidstaten die vooruitgang blokkeren. Deelt de regering het uitgangspunt dat gezamenlijke Europese samenwerking moet zijn en niet standaard een Europa van verschillende snelheden? Op welke onderwerpen voorziet de regering een Europa van verschillende snelheden? In feite is er op dit moment al een Europa van verschillende snelheden getuige de verschillende opt-outs op beleids-terreinen, Eurozone en geen Eurozone lidstaten, Schengen en geen Schengen, enzovoort. Wil de regering dit verder uitbreiden en in hoeverre achten zij dit wenselijk?

8. Antwoord van het kabinet

Voor het kabinet staat voorop dat Europese samenwerking tot effectieve resultaten leidt op terreinen als migratie, veiligheid en de interne markt. Het uitgangspunt daarbij is dat de samenwerking in het kader van de EU-27 vorm krijgt. Onder de

bestaande verdragen is het mogelijk om via nauwere samenwerking initiatieven te nemen met een kleinere groep lidstaten waarbij artikel 20 van het Verdrag betreffende de Europese Unie en de daarin vastgelegde voorwaarden leidend is. Op dit moment zijn nog geen afspraken gemaakt over specifieke onderwerpen waarop de samenwerking in kleiner verband zal worden gezocht.

Tot slot vragen de leden van de D66-fractie aandacht voor hetgeen besproken is gedurende het debat over de Staat van de Unie, 9 februari 2017.

Relaties EU-Turkije: Algemeen

De leden van de CDA-fractie steunen de Nederlandse regering wanneer zij een lijn trekt richting de regering van Turkije. De binnenlandse inmenging van Turkije in de politiek van de lidstaten van de EU heeft zeer zorgwekkende vormen aangenomen. En de taal van de Turkse president en andere Turkse hoogwaardigheidsbekleders richting Nederland, de Nederlandse regering, de Duitse bondskanselier en anderen heeft elke grens van fatsoen en betamelijkheid overschreden. Turkije heeft zelf meer dan honderdduizend mensen ontslagen, tienduizenden mensen opgepakt, inclusief rechters en docenten. Turkije heeft het hoogste aantal journalisten ter wereld vastzitten. De top van de HDP-partij is opgepakt en veroordeeld. En op erkenning van de Armeense genocide staat middels artikel 301 van het Turkse wetboek van strafrecht nog altijd een gevangenisstraf. Dat juist dit land Nederland en Duitsland heftige verwijten maakt over een bananenrepubliek, nazi's en de genocide in Srebrenica is echt bizar. Tot nu toe lijkt elke provocerende stap van Turkije beantwoord te zijn met accommoderende en pacificerende stappen van de EU Lidstaten, ook als eerder het tegenovergestelde is beweerd. De leden van de CDA fractie hebben over een aantal eerdere beloftes over Turkije nog vragen.

Voorts vragen de leden van de D66-fractie in hoeverre de relatie met Turkije en marge van deze top besproken zal worden. Wat zal hiervoor de inzet van het kabinet zijn?

9. Antwoord van het kabinet

Het kabinet wijst erop dat de informele bijeenkomst in Rome een ceremonieel karakter heeft. De EU zal zich tijdens deze bijeenkomst niet buigen over de betrekkingen met Turkije.

Relaties EU-Turkije: Kliklijnen, bedreigingen en intimidatie

De leden van de CDA-fractie merken op dat in het voorjaar van 2016 er de kliklijn was vanuit het consulaat. Sindsdien zijn er meerdere gevallen geweest van bedreiging en intimidatie. Kan de regering aangeven hoeveel mensen hiervoor tot nu vervolgd zijn en/of veroordeeld zijn?

10. Antwoord van het kabinet

Het aantal aangiften, na een piek direct volgend op de coupoging, is afgevlakt. Waar mogelijk is het Openbaar Ministerie, op basis van de aangiften tot vervolging over gegaan.

Relaties EU-Turkije: Mogelijke marteling in gevangenen in Turkije

De leden van de CDA-fractie merken op dat na de coup het Comité ter Preventie van Marteling (CPT) van de Raad van Europa een groot team naar Turkije stuurde om 9 gevangenen te inspecteren. Er waren namelijk meerdere aanwijzingen voor foltering na de coup. Het CPT heeft in november een vertrouwelijk rapport over de situatie in de Turkse

gevangenissen aan Turkije overhandigd. De EU betaalt maandelijks 2 miljoen euro steun aan het Turkse gevangeniswezen in het kader van de pre-toetredingssteun. Commissarissen Hahn en Timmermans schreven aan het Nederlands parlement dat dit was om aan de CPT-standaarden te voldoen. In januari zei commissaris Hahn in de parlementaire assemblee van de Raad van Europa dat hij dit CPT-rapport echter nog niet gekregen had. De leden van de CDA-fractie vragen hierover het volgende: Heeft de EU het CPT-rapport nu ontvangen of niet? Heeft de Nederlandse regering kennis kunnen nemen van het rapport? En is aan Turkije gevraagd het openbaar te maken? En blijft de EU gewoon geld betalen aan het Turkse gevangeniswezen onder deze omstandigheden?

11. Antwoord van het kabinet

Nederland heeft zich voortdurend ingezet voor openbaarmaking van het rapport van het CPT, ook in de contacten met Turkije. Tot nu toe is het rapport nog niet openbaar gemaakt. Voor informatie over de Europese steun ten behoeve van het Turkse gevangeniswezen wordt u verwezen naar de brief van dhr. Timmermans van 17 januari jl. Tevens blijft Nederland in Europees kader pleiten voor het opschorten van pre-accessiesteun voor Turkije. Hiervoor is echter onvoldoende draagvlak.

Relaties EU-Turkije: Samenwerking met Turkije bij de strijd tegen de Islamitische Staat

Turkije en Nederland zijn samen voorzitter van de groep «Coalition Working Group on Foreign Terrorist Fighters». Hoe vaak en waar is deze groep bij elkaar geweest en hoe verloopt de samenwerking met Turkije als covoorzitter zo vragen de leden van de CDA-fractie zich af. Zij willen hierop een precies antwoord. De Minister van Buitenlandse Zaken bezigt immers taal richting Nederland, die een goede samenwerking wel behoorlijk in de weg kan staan.

12. Antwoord van het kabinet

De samenwerking met Turkije als covoorzitter van de *Coalition Working Group on Foreign Terrorist Fighters* verloopt goed. Naast de gezamenlijke bijeenkomst met het Global Counterterrorism Forum op 11 januari 2016 in Den Haag is deze werkgroep nu zes keer bijeen geweest: in Istanbul (april 2015), Den Haag (juni 2015) en Ankara (november 2015), Brussel (mei 2016), Antalya (oktober 2016) en laatstelijk in Koeweit (15 maart jl.). Het kabinet zet erop in deze samenwerking voort te zetten. De Kamer wordt over de werkgroep geïnformeerd in o.a. de «Voortgangsrapportage strijd tegen ISIS».

Tot slot willen de leden van de CDA-fractie in relatie tot dit onderwerp graag weten of en wanneer de commissie van advies inzake volkenrechtelijke vraagstukken al een advies heeft uitgebracht over ISIS en genocide. Dat advies zou immers voor 1 maart klaar zijn. Indien het klaar is, ontvangen deze leden het graag per ommegaande.

13. Antwoord van het kabinet

Het gezamenlijke advies van de Commissie van advies inzake volkenrechtelijke vraagstukken en de Extern Volkenrechtelijk Adviseur is begin maart ontvangen. Dit advies zal op korte termijn met de Kamer worden gedeeld. De Kabinetsreactie op dit advies wordt binnen de wettelijke termijn van 3 maanden aan de Kamer gezonden.

De leden van de CDA-fractie hebben een aantal zeer specifieke vragen over de relatie tussen Turkije

1. Is Turkije volgens de Nederlandse regering een democratie?
2. Is Turkije volgens de Nederlandse regering een rechtstaat?
3. Voldoet Turkije aan de Kopenhagencriteria?
4. Is de regering bereid te pleiten om de onderhandeling met Turkije over toetreding af te breken? Zo nee, onderhandelt de EU dan gewoon verder met iemand die EU-leiders uitmaakt voor nazi's?
5. Is de regering bereid om bij de top voor te stellen het associatieverdrag op te zeggen?

Wat zal dus het gemeenschappelijke antwoord zijn van de leiders van de Europese Unie richting Turkije? Gaat de Unie gewoon door met geld (pre-toetredingssteun) betalen aan Ankara? Komt er een gemeenschappelijk antwoord of gaat elk land zelf zijn eigen gang?

De leden van de CDA-fractie merken op dat vele mensen met een dubbele nationaliteit onder druk gezet worden, dat Turkije zeer actief streeft naar invloed op mensen die de Turkse nationaliteit hebben en in de Unie wonen. Het ophitsende taalgebruik, het volgen van Turkse media leiden rechtstreeks bij aan confrontaties in Europese steden. Deze spiraal is zeer onwenselijk.

De leden van de CDA-fractie merken op dat de geloofwaardigheid van de Unie op het spel staat. Als de Unie geen stappen tegen Turkije onderneemt, dan kan zij nooit meer met enige geloofwaardigheid stappen ondernemen tegen landen die minder erge dingen doen.

14. Antwoord van het kabinet

Het kabinet onderstreept dat de informele bijeenkomst in Rome een ceremonieel karakter kent. De EU zal zich tijdens de bijeenkomst niet buigen over de betrekkingen met Turkije.

Turkije is een democratie. Zoals eerder gemeld aan de Kamer maakt het kabinet zich ernstige zorgen over de ontwikkelingen ten aanzien van de politieke criteria, inclusief de rechtsstaat (zie Kamerstuk 23 987, nr. 168). Evenals het kabinet volgt de Europese Unie de recente ontwikkelingen in Turkije met grote zorg. Op 13 maart jl. gaven Hoge Vertegenwoordiger Mogherini en Commissaris Hahn in een gezamenlijke verklaring aan dat de voorgenomen grondwetswijzigingen aanleiding geven tot ernstige zorgen over de excessieve concentratie van macht in één hand. Dit kan ernstige gevolgen hebben voor de scheiding der machten en de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht. In de verklaring wordt ook zorg uitgesproken dat de grondwetswijziging plaatsvindt onder de noodtoestand. De Hoge Vertegenwoordiger en Commissaris Hahn zullen de grondwetswijzigingen, zo die tijdens het referendum van 16 april worden goedgekeurd, en de daaropvolgende implementatie, beoordelen in het licht van de verplichtingen van Turkije als EU kandidaat-lidstaat en lid van de Raad van Europa. De Hoge Vertegenwoordiger en Commissaris Hahn roepen Turkije op de zorgen en aanbevelingen van de Raad van Europa ter harte te nemen. Het kabinet onderschrijft dit standpunt volledig.

Het kabinet wijst er voorts op dat er sinds 30 juni geen hoofdstukken met Turkije zijn geopend. Gezien de huidige omstandigheden in Turkije wordt het openen van nieuwe hoofdstukken niet

overwogen door de Raad. Dit is door de inzet van Nederland ook formeel vastgelegd in de Voorzitterschapsconclusies van 13 december jl. (zie Kamerstuk 21 501-02, nr. 1707).

Het kabinet merkt volledigheidshalve op dat nationaliteitswetgeving niet een EU- maar een nationale bevoegdheid is.

Voor wat betreft pretoetredingssteun verwijst het kabinet korthedshalve naar het antwoord op vraag 11.

Gezien de vragen over de relaties met Turkije, zouden de leden van de CDA-fractie graag per ommegaande antwoord ontvangen op de vragen van de leden Keijzer en Omtzigt (beiden CDA), Van Bommel (SP), De Roon (PVV), Van der Staaij (SGP), Van Klaveren (Groep Bontes/Van Klaveren) en Voordewind (ChristenUnie) aan de Minister-President over de vluchtelingendeal met Turkije (ingezonden 14 maart 2017).² Is de regering bereid de antwoorden samen met het verslag van dit Schriftelijk Overleg aan de Kamer te doen toekomen?

15. Antwoord van het kabinet
De antwoorden op deze vragen gaan de Kamer binnen de reguliere beantwoordingstermijn toe.

Brexit

Het Britse parlement heeft premier May toestemming gegeven een artikel 50 notificatie te sturen en zo het Brexit proces te beginnen. Nu lijkt premier May niet mee te doen met de 60 jaar Rome ceremonie, zodat dit eigenlijk de eerste formele EU-27 top is. Daarom verzoeken de leden van de CDA-fractie de premier om na afloop van de Top de Kamer direct te informeren middels een brief over hetgeen besproken is over de Brexit.

16. Antwoord van het kabinet
De Kamer zal via het reguliere verslag informeren over de informele top van de 27 staats- en regeringsleiders in Rome.
Brexit staat als zodanig niet geagendeerd voor deze bijeenkomst.

Openheid documenten

Ten slotte willen de leden van de CDA-fractie de premier verzoeken tijdens de informele Top aandacht te vragen voor het op 6 maart jl. gepresenteerde rapport van de parlementair advocaat over de Toegang van Raadsdocumenten bezien vanuit het Europese transparantierecht. In de conclusies stelt de parlementair advocaat dat het weinig tot niet openbaar maken van Raadsdocumenten niet verenigbaar is met het Europese transparantierecht. Voorts concludeert de parlementair advocaat dat informele Europese vergadergremia niet aan het Europese transparantierecht zijn verbonden. De leden van de CDA-fractie zien dit als een van de redenen van het Europese democratisch deficit. De leden van de CDA-fractie vragen de premier of hij bereid is om de conclusies van het rapport van de parlementair advocaat onder de aandacht van zijn collega's te brengen tijdens deze informele Top. En zij vragen de regering of zij bereid is om ervoor te zorgen dat dit rapport bij een volgend overleg formeel geagendeerd wordt, samen met het opgestarte onderzoek van de Europese ombudsvrouw.

² <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kv-tk-2017Z03712.html>.

17. Antwoord van het kabinet

Zoals bij uw Kamer bekend, zet het kabinet zich reeds langere tijd in voor het vergroten van de transparantie in de Europese Unie (zie bijvoorbeeld Kamerstukken 22 112, nr. 2205, 36 166, nr. 44, 21 502-02, nr. 1642, 21 501-02, nr. 1512 en het non-paper *Enhancing transparency in the EU* die op Nederlands initiatief tot stand gekomen zijn). Het kabinet loopt met deze agenda binnen de Raad voorop, samen met een coalitie van vijf gelijkgezinde lidstaten. Ten aanzien van de top in Rome wijst het kabinet erop dat in de Benelux verklaring het belang van transparante besluitvorming is opgenomen. Het kabinet wacht het standpunt van de Europese ombudsvrouw af.